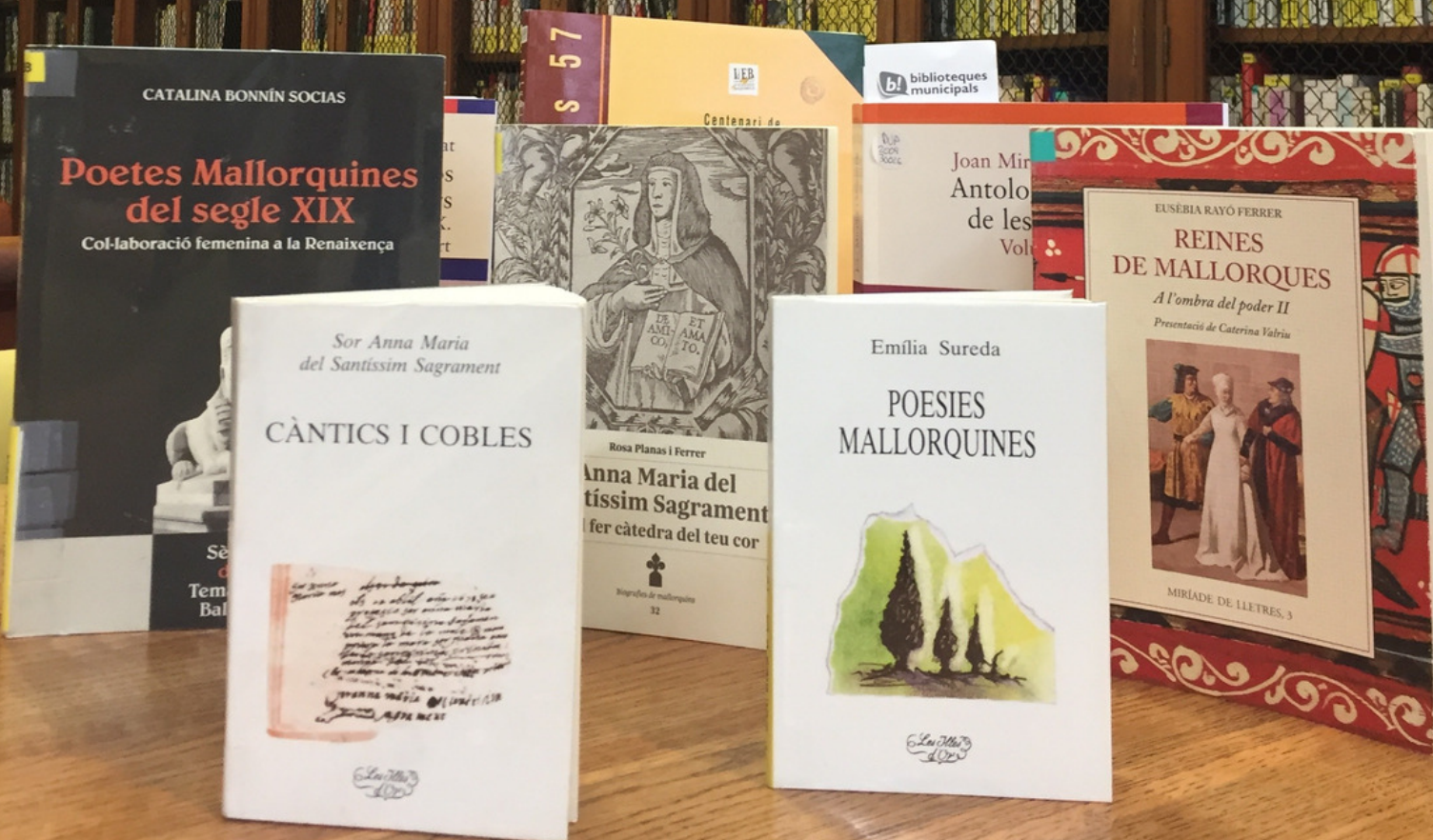
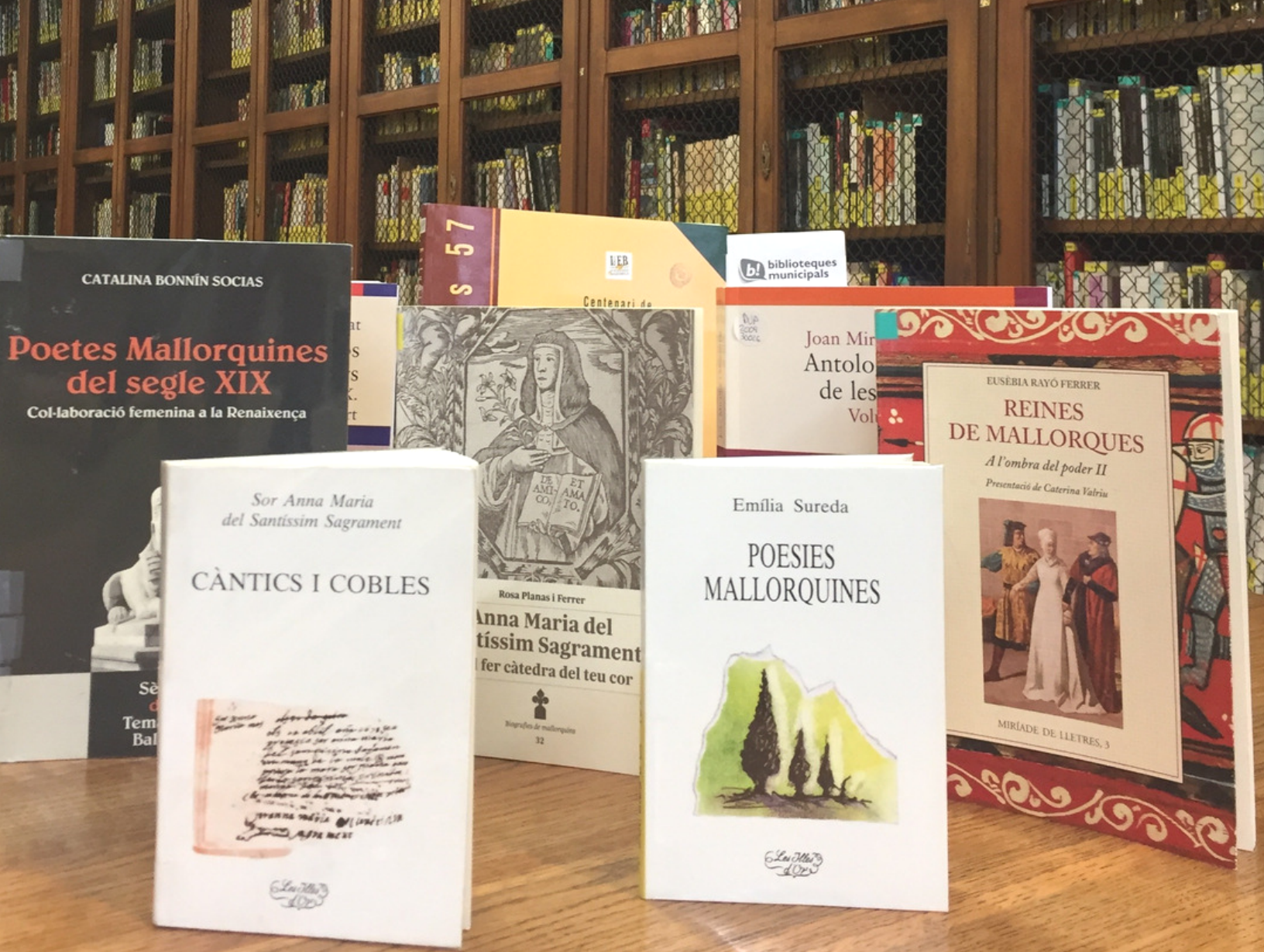

Dones escriptores.

Primeres dones escriptores de Mallorca

MARÇ 2018

Presentació

La Biblioteca de Cort es vol sumar a la commemoració del dia de les dones i per això ha decidit elaborar una petita guia de lectura. En aquesta, hi trobareu un poc d'informació i algunes composicions de les que podríem considerar les primeres dones escriptores de Mallorca i a les que avui volem donar veu. Al final de la guia podreu trobar una bibliografia dels llibres que s'han empleat per elaborar-la i que podreu venir a consultar a la Biblioteca.

Índex

01 REINA DE
MALLORQUES

02 ANNA MARIA DEL
SANTÍSSIM SAGRAMENT

03 VICTÒRIA PENYA I
NICOLAU

04 MARGALIDA CAIMARI

05 MANUELA DE LOS
HERREROS I SORÀ

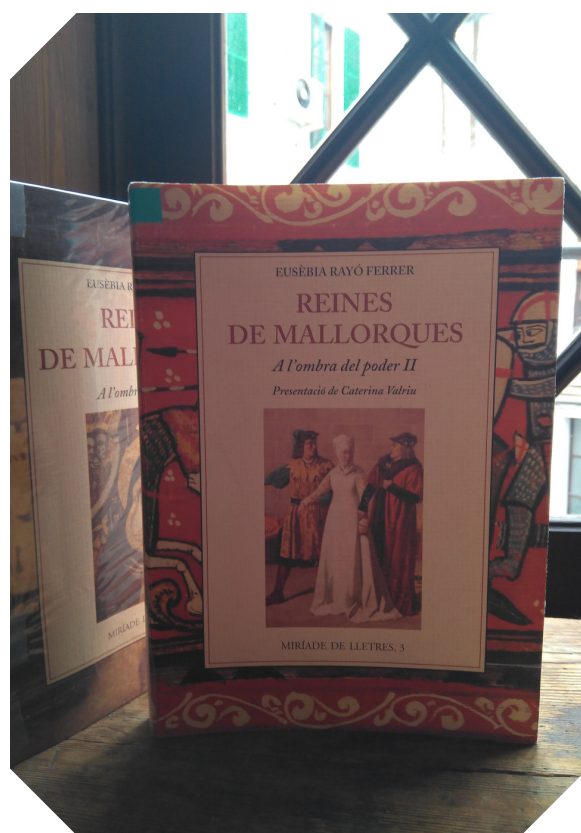
06 EMÍLIA SUREDA BIMET

Reina de Mallorcaes.

S. XIV

Reina de Mallorcaes és el pseudònim d'una poetessa que aparegué a mitjan segle XIV firmant un poema en el cançoner *Vega-Aguiló*. Tot i que el dia d'avui encara es desconeix qui s'amaga sota aquesta referència, alguns investigadors han trobat dues possibles candidates. Alguns relacionen aquest nom amb la reina Constança, primera esposa de Jaume III, qui, dolguda pels constants viatges del seu marit, escriuria aquest poema en senyal d'enyorança. Altres historiadors, com Catalina Bonnín, afirmen que la poetessa fou Violant de Vilaragut, segona muller de Jaume III, ja que les circumstàncies històriques d'aquesta se ceneixen més a les que es descriuen en la composició.

Poema: La Reyna de Mallorques

Ez yeu am tal que's bo e belh,
E suy gaya col blanch auzelh
Que per amor cria son chant,
E suy senyora e capdelh,
Eu vueylh qu'en am[or] nos
n'apelh,
Car sus totes suys mils aman,
Que chausit ay lo pus presan
Et mils del mon, e l'ame tant
Quez en pensan lo cuey veser
E car tenir;
E cant no's ver
Un desesper me fer tan gran,
Cant lo say lay ves Ffrança.
L'anyorament el gran desir
Qu'ieu ai per vos, me cuid'alcir,
Mon dois senyor e car,
E ben lley poray tost morir

Per vos qu'ieu am tan e dezir,
Si breu deçay nous vey tomar,
Que tant me tarda l'abressar
El raysonar
E tota res;
E quant me pens queus n'ets anats
E no tornats
E quan lunyats vos etz,
Desesperatz caix viu mon cor;
Per pauc no mor,
Si breu no n'ay guirença.
TORNADA
Merce, mairits, que sufren pas
Los mais quem dats e donchs
tornats,
Que nulh tresor
No val un cor
Que per vos mor
Ab amorosa pensa

Traducció:

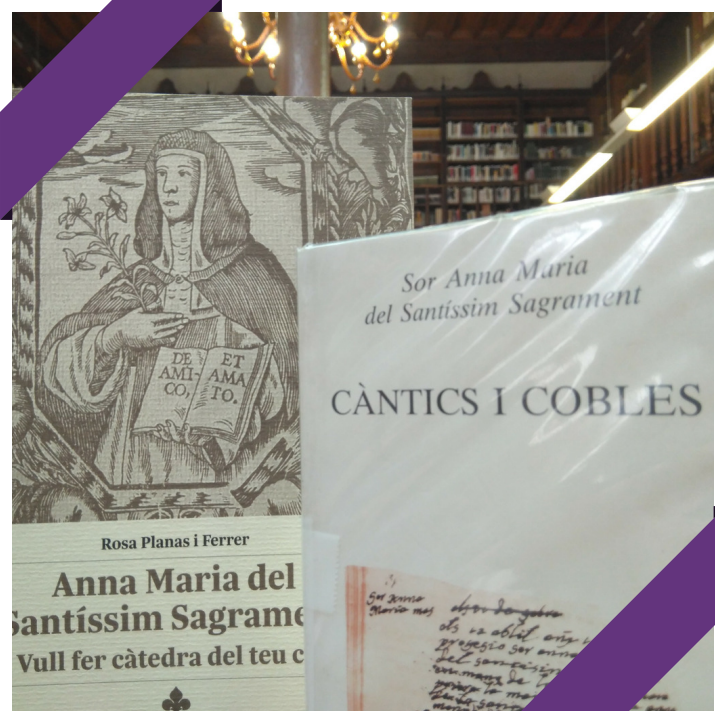
Jo estim el qui és bo i bell
i sóc feliç com el blanc ocell
que per amor cria el seu cant;
i sóc senyora i sobirana,
i aquell que jo estim, que no s'ho retregui
car, per damunt de totes,
sóc la més enamorada,
que he escollit el més valuós
i el millor del món, i l'estim tant
que tot pensant que el vull veure
i tenir-lo,
com que no és veritat
me fer un desesper tan gran,
perquè sé que és alla, vers França.
L'enyorament i el gran desig
que sent per vós, pens que em matarà,

Senyor meu dolç i estimat;
i ben cert que aviat podré morir
per vós, a qui jo estim tant i desig,
si prest no us veig tornar cap aquí,
ja que tant me tarda l'abraçar-vos
i elpanar
de tantes coses.
[quan pens que us n'heu anat
i no tornau,
quan us heu allunyat
el meu cor cau en viu desesper;
per poc mor
si prest no en tenc guariment
TORNADA
Mercè, marit, que pas sofrint
els mals que em donau; torneu, doncs,
que cap tresor
no val un cor
que per vós mor
amb amorós pensament

Anna Maria del Santíssim Sagrament

Valldemossa 1649 - Palma 1700

Margalida Beneta Mas Pujol, d'una nissaga de petits propietaris rurals, el 1677 va ingressar al convent de les dominiques de Santa Caterina de Palma, on va prendre el nom de religió de sor Anna Maria del Santíssim Sagrament. Anna Maria, es caracteritza perquè conreà la mística d'arrel lul·liana a partir d'uns comentaris que feu als primers 94 versets del llibre d'*Amic e amat*. A banda d'aquests escrits, de caràcter molt personal, també va escriure texts narratius fragmentaris on exposà el seu patiment interior, que trobava consol amb els diàlegs amb Déu. Escriví també poesia mística que es caracteritza, no pel rigor formal sinó per la gran expressivitat que demostra.

Anna Maria del Santíssim Sagrament

Valldemossa 1649 - Palma 1700

1.— No seria amor aquest ben fundat
si no se rendia a la voluntat
2.— del Amat Jesús qui està enamorat
en tanta manera que és mort afrontat
3_— i ab tant de contenta, que no se pot dir
tot desfigurat per amor de mi.
4.— Mai serà igual el nostro patir
en el del Amat; porque no te fi.
(Càntic 71, núm. 54)

16,— Jo admirava el Poder infinit de Déu, i deia-li:
— Senyor és possible que aquestes desdixades
ànimes, no puguen aprofitar-se ja de vostre Poder?
No, que jo no estiga contenta, que se fassa la vostra
santíssima voluntat; la vostra justitia les ha judica—
des, molt bé està; sinó, que com jo voldria tant de bé
per totes les ànimes, com per mi mateixa, hauria volgut
que quant podien haguessen empresa aquesta
soledat, i ara alabarien a vostra divina Majestat, que
açò és tot el meu interès.

I el Senyor me digué:

— Filla, no n'hi ha ninguna que no hi sia per la
seva voluntat; totes hi són anades lliberament,
i ara hi estan per força

(Dialogatio i càntic de amor, número 45)

Victòria Penya i Nicolau

Palma 1827 - Barcelona 1898

Victòria Penya i Nicolau, germana del poeta i prosista Pere d'Alcàntara Penya, nasqué a Palma el 23 de març de 1827. Ja des de ben petita mostrà els seus interessos literaris i fou el seu germà qui s'encarregà d'alliçonar-la i instruir-la dins el món del vers i la poesia. Durant el seu temps a l'escola, estudià autors com Santa Teresa, Fray Luis de León i Fray Luis de Granada. Resultat d'això, l'any 1855 publicà el seu primer llibre titulat *Poesías*, un conjunt de nou poemes religiosos en castellà que aparegueren com a fulletó al diari *El Balear*.

Victòria, després de casar-se, es traslladà a Barcelona i allà començà a participar en els Jocs Florals on rebé nombrosos premis i reconeixements entre els quals destaquen l'accèssit dels Jocs Florals de Barcelona de l'any 1859 amb el seu poema «Enyorança», el premi extraordinari de 1865 per «Amor de mare» i el premi de l'Acadèmia Bibliogràfica Mariana de Lleida en els anys 1871, 1877 i 1899. Al mateix temps, també fou redactora i col·laboradora de diverses publicacions, tant mallorquines com catalanes, com ara *Almanaque de las Islas Baleares*, *Lo gay saber*, *La Renaixença* i *Pensil del bello sexo*.

Victòria Penya i Nicolau

Palma 1827 - Barcelona 1898

ENYORANCA

La senyora ja no plora,
son cavaller ja ha vingut
que era a terres molt enfora.
Lo bon temps ja ha aparegut,
ja ha arribat la dítxosa hora.
—Esposa mia, li ha dit,
qui us ha pres los cabells d'or?
—L'enyorança, mon marit,
l'enyorança del meu cor.
En el castell hi ha focs
i els draps rasos han penjat,
hi ha alimares i jocs
perquè el comte ja ha arribat.
La comtessajadu flocs
i d'or i plata el vestit,
i diu: —Gales no portava
quan no hi ereu, mon marit,
perquè molt us enyorava.

—Qui us ha robat la color?
Qui us ha ennigulat la vista?
Objecte de mort amor,
molt més gallarda us he vista,
I ara veig ab gran dolor
que vostra cara ha engroguit.
Com haveu fet tal mudança?
—De tot quant deis, mon marit,
la culpa en té l'enyorança.

—Vída mia, aquí em teniu,
vós sereu lo meu mirall,
alegre, alegre viviu,
ja no vos deixaré mai.
Per què encara us afligiu,
donant pena a lo meu pit,
robant-li tota alegria?
—L'enyorança, mon marit,
m'ha causada malaltia.

En el castell hi ha dol
perquè la senyora és morta,
i en tan amarg desconsol
lo comte no s'aconhorta.
D'ella apartar—se no vol
recordant—se que li ha dit:
-Adéu, adéu, esperança,
jo vos ne faç, mon marit,
un llegat de ma enyorança.

Una fantasma se veu,
des que morí la senyora,
del fossar baix de la creu:
és son espòs que l'enyora,
no és fantasma, no ho cregueu.
De greu mal se sent ferit
i diu: —Alçau—me la llosa,
que jo no vull altre llit
que el que té la meva esposa.

Margalida Caimari

Cuba 1839 - Palma 1921

Margalida Caimari nasqué en el si d'una família burgesa liberal, on pogué accedir a un tipus d'ensenyances i llibertats que no totes les dones del seu entorn es podien permetre. Margalida, igual que Manuela de los Herreros, destacà per la seva afició a recitar els poemes en públic i a les tertúlies que organitzava el seu bon amic Pons i Gallarza. Les seves poesies es publicaren tant dins la premsa mallorquina com dins la barcelonesa, destacant noms de publicacions com *Lo gay saber*, *Calendari català* i *El isleño*. No just fou valorada com a poeta per autors com Jeroni Rosselló, Miquel dels Sants Oliver i l'arxiduc Lluís Salvador, sinó que altres escriptors com Costa i Llobera exaltaven de Margalida la seva bondat i caritat, traces que es reflectiren en la seva poesia. Caimari, abandonà les seves inquietuds literàries i es dedicà a la fundació d'espais per als joves i d'aquí ressaltam Cuna del Niño Jesús, un lloc on les mares treballadores podien deixar els seus infants durant la jornada laboral. Quan Margalida morí el 1922 la casa bressol li reté un homenatge on tots els infants assistirem al seu enterrament i Costa i Llobera li dedicà un article necrològic. Per altra banda, la ciutat de Palma també l'ha commemorada amb un carrer, possiblement degut més a la seva faceta de benefactora que no com a poeta.

Dia de la dona

LA CARITAT

—Una llímosneta, un bocí de pa,
mos demana, mare, un pobre al portal.
Lo cap li blanqueja, lo peu du descalç,
la cara colrada, lo jec esquinçat,
i el mesquí s'espera de fred tremolant.

A l'avi s'assembla que vivia antany.
Ai, mare, em recordo de l'avi estimat,
' vellet també n'era, més res li mancà.

No té llit ni casa, aquest pobre jai.

Mareta, em fa pena, de peus al portal:
son coll ja es doblega, la terra cercant.
Digueu—li que n'entri, amb “altres viurà,

la roba de l'avi lo pot abrigar,
lo que mengem nosaltres també menjarà.

-Vés, filla amorosa, consol meu, encant
del cor que t'estima. La santa pietat
mil voltes dirxosa, filleta, et farà.

Vés, àngel que alegra mon cor, d'ara envant
lo pobre amb nosaltres a casa viurà.

—Lo cridaré, mare? —Sí, vés—lo a cridar.

LA CAMPANA

Ja als matins'la campaneta
repicant els feels crida,
i de Déu la veu secreta
que és un curt somni de vida.

L'horabaixa quan s'amaga
l'aucellet amb alegria,
quan l'oratge m'afalaga
i la llum del cel s'apaga
dolça diu: Ave Maria!

Veu d'amor és la campana
d'amor i fe, santa veu,
harmonia llunyedana
que els sentiments agermana
dels que són fills de la creu.

Manuela de los Herreros

Palma 1845 - 1911

Manuela de los Herreros i Sorà nasqué a Palma el 10 de juny de 1845 en el si d'una família de sòlida formació cultural, fet que li obrí les portes a una bona educació. Ja de ben petita, destacà a l'escola pel seu interès per la literatura -sobretot poesia i lectura- i per les arts plàstiques.

Manuela participava activament en diverses associacions i juntes de beneficència (com la Sociedad Protectora de la Infancia), acudia a tertúlies literàries (d'on es destacava la capacitat de recitar de Manuela) i col·laborà diversos cops dins *Almanaque Balear*, *Museo Balear*, *Revista Balear* i fins i tot ho feu en alguna publicació continental dins *Lo gay saber*. Així i tot, i malgrat el seu èxit social, Manuela no va voler participar mai en els certàmens dels Jocs Florals ni volgué reunir la seva producció literària en un sol volum. De fet, no fou fins a l'any 1978 que se n'aplegà tota l'obra gràcies a Guillem Cabrer i Llorenç Pérez, en un llibre titulat *Obra literària dispersa*.

RECORDS

Hermosa primavera, plena de flors,
no vengues, que tu mates mon pobre cor.
Que antes me claven vida i ara la mort,
Un temps quan tu sembraves es camp de flors
i es dolç cant promovies des rossinyols,
paraules amoroses que daven goig
d'una boca estimada sentia jo.
Ditxosa brillar veia sa llum des sol
dins uns ulls que parlaven an es meu cor.
Promeses de ventura, de ditxa i goig,
curtes feien ses hores, breus com un vol...
I ara en absència trista sofresc i plor,
i alegria com antes cerc i no trob.
Dins ses valls que cobreixes de belles flors,
sentint es cant que excites des rossinyol,
ni vent es daurats rajos des teu bell sol.
Tot em recorda llibres que ja no gos
i en recordar-les mata mon pobre cor.
No vengues primavera, plena de flors,
o du'm una esperança com dus records.
Digue'm que abans que venga d'estiu es foc,
i abans que amb sos teus rajos ardents es sol
en es camps que embelleixes sa verdor rob,
tornarà s'alegria dins es meu cor,
se compliran promeses de ditxa i goig,
i com es dies d'antes es dies nous
tornaran tenir hores breus com un vol.
Du'm aquesta esperança i et diré jo
vine prest primavera, plena de flors,
vine, que em dus la vida com dus records.

“Lo Gay Saber”, 1868, p. 83. Reproduït da
Poetas Baleares. Segle XIX, op. cit.

Emília Sureda Bimet

Palma 1865 - 1904

Emília Sureda nasqué a Palma l'any 1865. Filla d'una família reconeguda entre les esferes més prestigioses de la ciutat pogué conèixer personalitats del món literari tals com Rubén Darío, Santiago Rossinyol o Antoni Maura. El seu germà, Joan Sureda Bimet, fou un personatge molt destacat dins el món cultural i literari i probablement la gran fama d'aquest germà com a mecenes fou la que resta importància a la figura d'Emília, molt poc citada entre els historiadors.

A pesar de la seva genialitat a l'hora de compondre poemes -de fet fou premiada en uns Jocs Florals per la seva composició «Vida pagesa»-, té molt poca producció poètica, que fou editada, pòstumament, l'any 1905, per Mateu Obrador en un únic volum que anomenà *Poesies mallorquines*.

ENSOMNI

Quan tomba el sol i s'anega
dins la mar sa llum divina
i a poc poc la pau llenega
per la besllum opalina,
llavors del cor del silenci
s'alça el cant de l'infinit
que apar que broll i que avenci
del fons de la immensa nit.
Llavors s'aixeca la llosa
que m'engruna i m'umpl d'esglai,
i el cor s'eixampla i reposa
alletejant per l'espai.
I es rabeja en les onades
d'una mar sense amargor
on neden escabellades
les sirenes de l'amor.
Un cor escolt qui batega
callat dins el pit del món
i dins el meu qui m'ofega,
me crema, m'abeura, em fon.
Parpelleja en l'estelada
i revolta dins la llum
de la lluna, adormiscada,
impalpable com el fum.
M'apar sentir la besada
d'un bes que no té retorn,
l'ardorosa baverada
d'un inextingible forn.
I el temps passa, i el brogit
de la vida me desperta:
ulls esglaiats pec un crit,
i apesarat l'esperit,
segueix sa ruta deserta

ÀNIMES GERMANES

(Imitació de Bécquer)
Dues flairoses poncelles,
totes dues d'una branca,
que es baden i moren juntes
i un mateix aroma exhalen.
Dos embatols que tivellen
les ones de la mar brava
i se troben i es confonen
dins una sola volada.
Dues gotes d'una font
que corren sempre plegades,
com a llàgrimes dels ulls
que redolen per les galtes.
Dos ciris que cremen junts
davant la mateixa imatge,
com a símbols d'una idea,
com a espines d'una flama.
Dos sospirs sortint d'un cor,
dos ais! Amb què el del s'esplaia,
dos aucells d'un mateix niu...
Això són les nostres ànimes.

Bibliografia

ANNA MARIA DEL SANTÍSSIM SAGRAMENT. *Càntics i cobles*. Palma: Moll, 1988.

BONNÍN SOCIAS, Catalina. *L'enyor de la reina de Mallorca. Estudis baleàrics*. Núm. 57, febrer/maig 1997. p. 139-145.

BONNÍN SOCIAS, Catalina. *Poetes mallorquines del segle XIX : Col·laboració femenina a la Renaixença*. Palma: Can Sifre, 2006.

MIRALLES MONTSERRAT, Joan. *Antologia de textos de les Illes Balears*. Barcelona: Publicacions de l'abadia de Montserrat, 2007

PLANAS FERRER, Rosa. *Anna Maria del Santíssim Sagrament : vull fer càtedra del teu cor*. Palma: Ajuntament, 2017

RAYÓ FERRER, Eusèbia. *Reines de Mallorca. A l'ombra del poder*. Palma: J. J. de Olañeta, 2013

SUREDA BIMET, Emilia. *Poesies Mallorquines*. Palma: Moll, 1992.

XARXA VIVES D'UNIVERSITATS. *Diccionari biogràfic de dones* [en línia]. [consulta 27/2/2018]. Disponible a:
<http://www.dbd.cat/>

BIBLIOTECA DE CORT

Plaça de Cort, 1 · 07001 Palma

bibcort@palma.cat

971225962